

ارائه فرایند طراحی جداره های شهری در جهت ارتقای کیفیت های بصری زیبایی شناسی منظر شهری، نمونه موردي: خیابان احمدآباد مشهد

الله سادات موسوی سروینه باگی - دانش آموخته کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه تربیت مدرس تهران، تهران، ایران.
علیرضا صادقی* - دکتری شهرسازی و استادیار بخش شهرسازی دانشگاه هنر و معماری دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

Urban design process on urban facades with emphasis on improving the quality of visual aesthetics of town scape. Case study: ahmadabad street, mashhad

Abstract

In recent years due to the Accelerated construction the subject has been neglected. that Resulting is creation of a uniform appearance Away from diversity and vitality of cities and consequently increasing the stress and turmoil of city residents. With the emergence of urban design expanded attention to quality of Persons life And considered the need for urban design process as a powerful tool for improving the quality of life. Urban design is an important tool in the struggle and With the introduction of the standards and principles of aesthetics, leads urban life to create environmental quality. So The main purpose of this present paper is finding local and appropriate urban design process in order to improving aesthetic visual qualities of currently urban facades. The central question in this paper is : what is the most important elements in the design process of urban facade? In order to answer these questions Assumed to be facade of cities have emerged with neglect and disregard from urban design criteria. Therefore require revision in order to recover fundamental issues that affect the facade design of public spaces. In present paper, Has been discussed to Readout Actions and ideas in Field of visual perception and Aesthetics of urban facades, Introduces the main elements to design of urban facades and Comparative analysis of examples from the design process of urban facades in urban public spaces With citing library sources and documents and using research methods descriptive- Analytical and comparative analysis and has been provided Ideal process, optimize, flexible and local visual aesthetic quality of buildings facades with achieving conceptual framework and principles Applied. Understanding the characteristics of the environment, Policy making, Determination optimal scenarios of Urban design, applying Policies and urban design guidelines and evaluation the level of implementation of plan are The main steps in this urban design process.

Key words: Urban facade, Urban design process, Aesthetic quality, Visual perception.

چکیده

خیابان ها و میادین شهری بخش عمده ای از فضای باز و عمومی شهرها هستند که به نوعی، بیشترین نمود در محیط بصری شهر را عهده دار می باشند. از آنجایی که نماییکی از موثرترین عناصر تاثیرگذار بر کیفیت بصری بنا و در نتیجه کیفیت فضاهای شهری است در میان دیگر عناصر منظر شهری، تاثیرپذیرترین عنصر از تصمیمات طراحان شهری می باشد، از اینرو نمای ساختمان ها و جداره های شهری مشرف بر خیابان ها و میادین نیز از جمله عناصر محیطی تاثیرگذار در زمینه ارتقای کیفیت های بصری زیبایی شناسی در فضاهای شهری محسوب می گردد و بر ارتقای کیفیت زندگی شهروندان بسیار موثر هستند. متأسفانه به دلیل ساخت و ساز شتابان در سال های اخیر این مولفه مورد بی توجهی و سهل انگاری قرار گرفته است. از آنجایی که نمای شهرهای امروز بدون توجه به اصول زیبایی شناسی معماري و شهرسازی شکل می گیرند، در نتیجه مستلزم بازنگری به منظور بازیابی اصول بنیادین موثر بر طراحی جداره فضاهای عمومی می باشند. بدین منظور با پاسخ گویی به این پرسش که چگونه می توان از مولفه های موثر بر جداره های شهری در جهت ارتقای کیفیت زیبایی شناسی منظر شهری استفاده نمود به دنبال یافتن فرایند طراحی شهری مطلوب و بومی می باشیم. در مقاله حاضر، با استناد به منابع کتابخانه ای و استنادی و با استفاده از روش های تحقیق توصیفی- تحلیلی به بازخوانی اقدامات و نظریات در حوزه زیبایی شناسی جداره های منظر شهری، معرفی عناصر اصلی در طراحی شهری جداره های شهری پرداخته شده است و با دستیابی به چارچوبی مفهومی و اصولی کاربردی، فرآیندی مطلوب، بهینه، انعطاف پذیر و بومی در زمینه ارتقای کیفیت بصری زیبایی شناختی نمای ساختمان ها را ارائه شده است تا بدین ترتیب اصول کاربردی موثر بر کیفیت و زیبایی شناسی محیط هر چه بستر بازگو گردد.

واژگان کلیدی: جداره شهری، فرایند طراحی شهری، کیفیت زیبایی شناسی، ادراک بصری

دستی هنرمندانه باشد تقریبا در همه جا ناپیداست» (چرمایف و الکساندر، ۱۳۷۶). با توجه به این گفته می‌توان به این مسئله پی برد که شهرهای امروز از ناهنجاری و عدم تناسب و ناهماهنگی رنج می‌برند که این موضوع در درجه اول بر زیبایی شهر نمایان می‌گردد. این مسئله تنها معطوف به جنبه‌های زیبایی شناسی نمی‌باشد بلکه بر اساس روایت‌های دوران اخیر هر یک از نماهای نشان دهنده وضعیت اقتصادی و اجتماعی سازنده و نحوه تفکر و نگرش او به مسایل مختلف نیز می‌باشدند. علل اقتصادی و مالی از مهمترین علل رواج و رونق طراحی شهری بوده‌اند، از آنجایی که نما یکی از موثرترین عناصر تاثیرگذار بر کیفیت بصری و زیبایی بنا و در نتیجه کیفیت فضاهای شهری است در میان دیگر عناصر منظر شهری، تاثیرپذیرترین عنصر از تصمیمات طراحان شهری می‌باشد (پورعفر و علوی با معنی، ۱۳۹۱).

عواملی همچون اعمال سلیقه و دخالت‌های غیرکارشناسانه، حاکمیت فرهنگ بساز و بفروشی، اعمال سلیقه مالک یا کارفرما در طرح و اجرای نما، دخالت نداشتن مهندسان در طراحی، هنرنمایی ناشیانه برخی از طراحان، مواد و مصالح نامرغوب، نبود کنترل مناسب، و ناآگاهی از اصول معماری سنتی ایران در بی‌هویت گشتن نمای شهری موثرند. برای ساخت محیطی زیبا باید به ایجاد زمینه‌هایی جهت پیداگش موضعاتی همچون راحتی، تنوع، هویت و خوانایی محیط توجه کنیم. با توجه به آنچه گفته شد پرسش محوری در مقاله حاضر بیان این مسئله است که چه عناصری به عنوان مهم‌ترین عوامل در فرایند طراحی جداره‌های شهری (فرآیندی منعطف و بهینه) که بتوان از آن جهت ارتقای کیفیت بصری زیبایی شناختی فضاهای عمومی و زیبایی شناسی منظر شهری استفاده نمود) محسوب می‌گردد؟ به منظور پاسخ‌گویی به این پرسش، این پیش فرض مد نظر قرار گرفته است که به نظر می‌رسد برخی از نمای شهرهای امروز با بی‌توجهی و نادیده

مقدمه و بیان مساله

زیبایی از آن واژه‌های رازناک و فربیننده چون عشق، حقیقت، عدالت و آزادی است که در برخورد نخست برای همگان ساده و بدیهی می‌نماید ولی چون کاوش در معنا و مفهوم آن آغاز شود با دنیایی پر از ابهام روبه رو می‌شویم (مهریزاده، ۱۳۸۵). در طراحی شهری نیز بعد کالبدی-زیبایی شناسی یکی از ابعاد مهم در کیفیت محیط شهری محسوب می‌شود که در این بین کالبد جداره خیابان‌های شهری از مهمترین ابعاد طراحی تاثیرگذار بر زیبایی منظر شهری می‌باشدند. ارزش‌های زیباشناسی سیمای شهری فضای خیابان متفاوت از ارزش‌های دیگر عناصر کالبدی شهر است. فضای خیابان با داشتن محتوای خطی و عملکرد عبوری، برای معرفی سیمای خود شرایطی خاص دارد. به عبارت دیگر بخش اصلی فضای خیابان تنها از زاویه قابل رویت است و از آن‌جا که ناظر در شرایط تحرك قرار دارد و عناصر کالبدی جداره مرتبا خط آسمان تلفیق می‌شوند، به طور متوالی ارزش‌های متنوعی در معرض دید قرار می‌گیرد. اما در تقاطع‌ها، مکث ناظر و شرایط فضایی متفاوت سبب می‌شود محتوای ارزش‌های سیمای شهری دگرگون گردد (ذکارت، ۱۳۸۲). یکی از عناصر بسیار مهم تعیین کننده کیفیت خیابان‌های شهری، فضاهای کالبدی جداره خیابان‌ها و میادین شهری می‌باشد که به طور مستقیم متاثر از کیفیت فیزیکی نمای ساختمان‌های سازنده جداره آن است. به نظر می‌رسد در شهرهای امروز زبان مشترکی بین نماها وجود ندارد، نه فرهنگ مشترکی برای بیان دارند، نه مصالح هماهنگی (با یکدیگر و با زمینه) به کار گرفته شده و نه سبک مخصوصی را دنبال می‌کنند. همانگونه که «الکساندر» معمار امریکایی بیان می‌کند: «تصویر شهر معاصر نه تنها فاقد صراحة است، بلکه خام و بی‌ظرافت بوده و از خطوط و رنگ‌هایی خشن و مبتذل تشکیل شده است. یکنواختی، سر و صدای زیاد، بر همه جا چیره شده است. ظرافت خطوط، رنگ و بافت که نشان

دریز شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۳ تابستان ۹۵
No.43 Summer 2016

۱۰۰

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۳ تابستان ۹۵
No.43 Summer 2016

۱۰۱

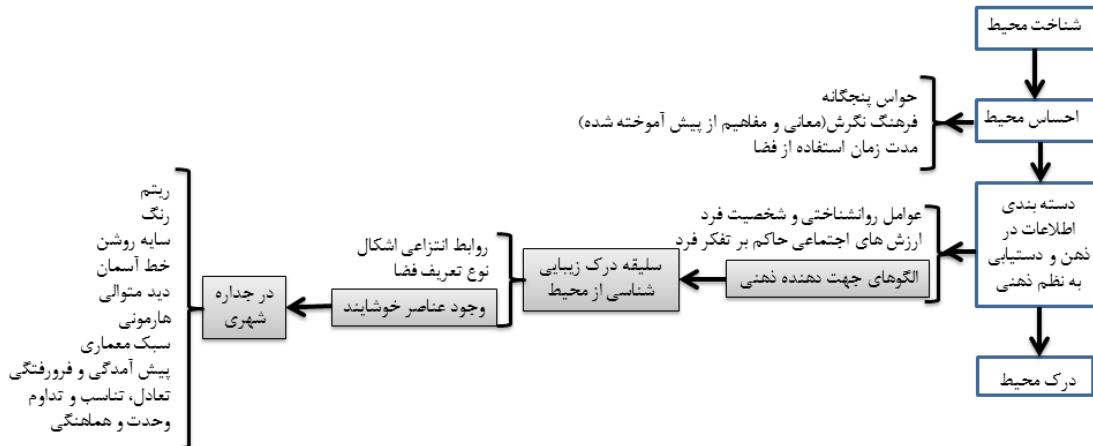
حس بینایی موجب دریافت تجربه‌ای نواز محیط اطراف می‌گردد و محیطی که از طریق این حس درک می‌شود محیط بصری نام دارد. محیط بصری تاثیری مستقیم و غیر مستقیم بر انسان و رفتار و حتی ویژگی‌های فیزیولوژیک آن دارد و تاثیرات مخرب و یا مثبت آن در شهر غیر قابل انکار است. امروزه به دلیل عدم وجود دانش بصری مناسب و همچنین تاثیرات شدیدی که عملکردگرایی مدرنیسم بر شهرها گذاشته است اغتشاش و ناهنجاری بصری را بیش از پیش بر محیط بصری انسان تحمیل کرده است (پور جعفر و علوی با معنی، ۱۳۹۱). توجه به این موضوعات در معماری و شهرسازی گذشته موجب پیدایش فضاهایی با کیفیت شهری شده است، در حالی که امروزه به دلیل توجه صرف به مسائل اقتصادی و عدم توجه به ابعاد زیبایی شناسی مورد توجه انسان از کیفیت فضاهای شهری کاسته شده است، محیط بصری همواره یکی از مهمترین نیازهای طراحی شهری به شمار می‌آمد و نادیده گرفتن آن موجب بروز مشکلاتی شده که جوامع امروزی به دنبال راهکارهایی به منظور از بین بردن آن هستند، این مسائل عبارتند از: افزایش استرس، نگرانی، فشارهای عصبی، کاهش سطح معیارهای زیباشناسی و... «از مهمترین مکاتبی که تاثیر ژرفی بر تئوری‌های محیطی و طراحی داشته است، مکتب روانشناسی گشتالت می‌باشد که بر الگوهای ادراکی و هم ریختی بین شکل‌ها و تجربیات ادراک محیطی با فرایند شکل‌گیری نظام عصبی در انسان» (مطلبی، ۱۳۸۰)، ادراک محیط توسط حواس ظاهری و فرآوری اطلاعات ماخوذه از محیط در ذهن و روان انسان بحث می‌کند (نقی زاده، ۱۳۸۶). منظور از گشتالت آنست که اول شکل کلی تشخیص داده می‌شود و سپس اجزا آن را درک می‌کنیم. هرقدر انسان زمان بیشتری را در فضا مکث نماید، جزئیات بیشتری از آن درک خواهد کرد (غفاری سده، ۱۳۷۱). قوانینی همچون مجاورت، بستگی، مشابهت، زیاده نمایی، شکل خوش، تجربه، امتداد مناسب، قرینه

گرفتن معیارهای طراحی شهری شکل گرفته‌اند و در نتیجه مستلزم بازنگری هستند تا به اصول بنیادین موثر بر طراحی شهری جداره‌های فضاهای عمومی در آنها توجه شود. از این‌رو در مقاله حاضر، ابتدا به توضیح نمای شهری و نقش آن در زیبایی‌شناسی منظر شهری پرداخته شده است، سپس رویکردهای تاریخی در رابطه با نما و منظر شهری و نظریات پیرامونی این جریان بیان می‌شود و در نهایت با توصیف عناصر اصلی ادراکی و زیبایی‌شناسی در طراحی جداره‌های شهری و بررسی یک نمونه از فضاهای عمومی شهر مشهد (خیابان احمدآباد) واستخراج فرآیند و اصول طراحی آن به فرآیند طراحی بهینه دست می‌یابیم.

۱- چارچوب مفهومی موضوع پژوهش

۱-۱- ادراک بصری و زیبایی‌شناسی

اطلاعات محیطی برای فردی بیشتر قابل دریافت و استفاده است که آن‌ها را بشناسد و زمان کافی و امکان احساس و درک آن‌ها را داشته باشد. از آنجا که در محیط‌های زندگی، اطلاعات رسیده عموماً بسیار زیاد است، انسان مجبور می‌شود از طریق پیدا نمودن نظم، تصویر کلی آن را در ذهن خود به دست آورد. لذا هرگاه در مجموعه اطلاعات موجود در محیط شهری نظمی وجود داشته باشد، در آن صورت ادراک محیط برای انسان آسان‌تر می‌گردد. در محیط‌های شهری، انواع انتظامات و توالی عناصر مختلف باعث ایجاد ادراکات متفاوت در عابر بیننده می‌شود که ساکنین در طول عبور یا مکث، آن‌ها را احساس و توسط حواس خود تجربه می‌نمایند (غفاری سده، ۱۳۷۱). ادراک فرایندی هدفمند است و به فرهنگ نگرش و ارزش حاکم بر تفکر ادراک کننده بستگی دارد. از این‌رو فرایند ادراک همواره با شناخت انسان از محیط همراه است. درک زیبایی‌شناسی از محیط اساساً بصری و وابسته به زیبایی است، با وجود این تجربه محیط‌های شهری همه حس‌های ما را دربرمی‌گیرد (متولی، ۱۳۸۹). در این میان حس بینایی اصلی ترین نقش را ایفا می‌کند،

شکل ۱. رابطه ادراک، احساس و زیبایی شناسی جداره شهری؛ مأخذ: نگارندگان.

است (ویتیک، ۱۳۸۵). ارزش‌های زیبا شناسی سیمای شهری فضای خیابان متفاوت از ارزش‌های دیگر عناصر کالبدی شهر است. فضای خیابان با داشتن محتوای خطی و عملکرد عبوری، برای معرفی سیمای خود شرایطی خاص دارد (ذکارت، ۱۳۸۲). با توجه به اینکه خیابان فضایی متشکل از معماری‌های مختلف است، لذا زیبایی خیابان در بعد کالبدی آن، مجموعه قواعد شکلی خیابان را در بر می‌گیرد و مولفه‌های آن ناحدود است: تناسبات جداره، تناسبات کف، رنگ، خط آسمان، دید پی در پی، ریتم، هارمونی، سبک معماری و پیش‌آمدگی- فرورفتگی. زیباشناسی خیابان، علم تفسیر مولفه‌های صورت دهنده به خیابان است (آتشین‌بار، ۱۳۹۱)، که می‌بایست در هماهنگی با یکدیگر عمل کنند و مجموعه‌ای پیوسته را ایجاد نمایند. یکی از این مولفه‌های تاثیرگذار بر منظر شهری نمای ساختمان‌هاست که در لغت نامه دهخدا صورت ظاهری هر چیزی، آنچه که در معرض دید و برابر چشم است، منظر خارجی بنا و عمارت، فن روسازی ساختمان و ساخت نمای عمارت، تعریف شده است. دکتر جهانشاه پاکزاد، نما را سطوح تشکیل دهنده هر بدن نامیده و معتقد است که هر نما جزوی از بدن است که پوسته یا پوسته‌های ظاهری هر بنا یا ساختمان را تشکیل می‌دهد. نما در واقع عاملی

بودن و تجمع یا وابستگی از جمله قوانین گشتالت می‌باشد. لذا ادراک فرایندی هدفمند است و به فرهنگ نگرش و ارزش حاکم بر تفکر ادراک کننده بستگی دارد. از این رو فرایند ادراک همواره با شناخت انسان از محیط همراه است؛ بدین ترتیب شناخت محیط موجب احساس و در نهایت درک محیط می‌گردد. با توجه به شکل ۱ در این مسیر عوامل بسیاری تاثیرگذار می‌باشند.

۲-۱- زیبایی شناسی جداره‌های شهری در منظر شهری

زیباشناسی یا علم آنچه زیباست، به بررسی مجموعه‌ای از اصول می‌پردازد که سبب می‌شود بیننده توجه خود را به اثر معطوف داشته و از احساس وحدت و هماهنگی در ادراکات حسی آن لذت برد. این زیبایی جنبه‌های کالبدی شیء را مورد توجه قرار می‌دهد (ویتیک، ۱۳۸۵). زیبایی امری عینی نیست درنتیجه هر اثر هنری با استقلال شکل می‌تواند منشأ بروز احساسات متفاوت در مخاطبانی باشد که قابل پیش‌بینی نیستند و می‌توانند قرائتها را متفاوتی از برداشت‌های خود عرضه کنند (نوروزی طلب، ۱۳۸۷). تجربه زیباشناسی در معماری بر روابط انتزاعی شکل‌ها، تعریف فضا و عناصری که آنها را خواهایند و لذت بخش می‌سازد مثل ضرباهنگ (ریتم)، رنگ و سایه و روشن استوار

میری شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۳ تابستان ۹۵
No.43 Summer 2016

۱۰۳

الرضا به عنوان پایگاه معارف دینی و رضوی تجلی دیگری یافته است. در حال حاضر شهر مشهد شاهد ورود میلیون ها زائر در هر سال می باشد که این موضوع موجب گردید، مشهد به عنوان مهد ادب، فرهنگ و فضیلت میان جهانیان معرفی شود. با این توصیفات شهرداری مشهد از آغاز تاسیس، ساماندهی و بهبود شرایط زیست در این شهر را برای مجاوران و زایرین بر عهده داشته است، که یکی از اقدامات موثر ان، ارتقای سطح زیبایی شناسی منظر شهری است. با وجود اقدامات گسترده به صورت پراکنده در نقاط مختلف شهر طرح جامعی جهت ایجاد تغییرات بنیادی انجام نگرفته است. علی الخصوص خیابان ها در شهر مشهد که شامل مجموعه ای از ساختمان های غیر هماهنگ و ناموزون است و گرایشی عمومی به سمت متفاوت کردن ساختمان ها از بناهای همجوار وجود دارد. تنوع قومیتی و سلایق شهر وندان مشهد و نیز فقدان ضابطه قطعاً در ایجاد شرایط موجود در بدنه ها موثر بوده است. با این وجود در طرح جامع شهر مشهد هیچ اشاره ای به منظر و منظر سازی نگشته است. شهر مشهد به عنوان پایتخت معنوی ایران بسیاری از فاکتورهای زیبایی شناسی را دارا نیست و دلیل اصلی آن نادیده انگاشتن عناصر تاریخی موجود به خصوص در جداره های شهری و الگوبرداری بدون تفکر از شهرسازی مدرن می باشد. باید به این نکته توجه نمود که ارتقای ارزش و کیفیات منظر شهری از طریق ایجاد هماهنگی میان مصالح نما، تناسبات و هندسه، مقیاس و خط آسمان و رعایت کیفیات زیبایی شناسی همچون تقارن، تعادل، تداوم، هماهنگی و... به عمل می آید. مطالعات در این بخش به بررسی جداره خیابان احمد آباد مشهد اختصاص یافته و در واقع هدف از بازخوانی و تحلیل این نمونه، نمایش چگونگی بهره گیری اصول مطرح شده در طراحی شهری ناماها، استخراج معیارهای عمدۀ موثر بر طراحی شهری جداره ها و بازناخت گام های فرایند طراحی شهری آن ها بوده است. خیابان احمد آباد

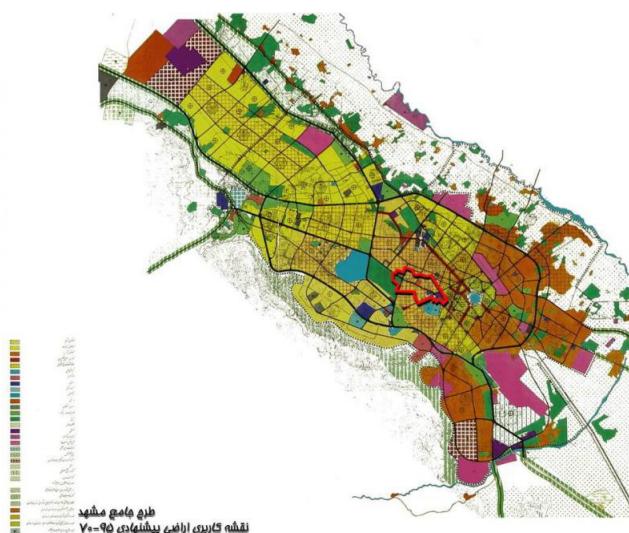
است که درون ساختمان را از بیرون آن جدا می کند و به طور مستقیم بر کار کرد و ارزش خیابان و میدان موثر واقع می گردند. اگر به نمای یک ساختمان بدون در نظر گرفتن نمای دیگر ساختمان های شهر توجه شود، همگونی نمای شهری در مجموع از بین می رود. در طول دوره های مختلف طراحی شهری صاحب نظران بسیاری به بحث پیرامون نمای جداره ها به عنوان عنصری مهم جهت افزایش ادراک زیبایی و ارتقا سطح کیفیت فضای شهری پرداخته اند. در جدول شماره ۱ برخی از مفاهیم کلیدی مورد توجه صاحب نظران داخلی و خارجی حوزه زیبایی شناسی شهری بازخوانی شده است.

۲- بررسی و تحلیل فرآیند طراحی جداره های شهری در تجارب داخلی

۲-۱- بررسی منظر شهری در شهر مشهد طراحی شهری فعالیتی است با ریشه های کهن که به زمینه ای مهم و معنی دار در حوزه فعالیت های علمی، سیاست عمومی و فعالیت حرفه ای تبدیل شده است. طراحی شهری به طور فراینده ای در میان بخش های خصوصی و عمومی در سطح جهان به رسمیت شناخته شده است. با رسمیت یافتن طراحی شهری، درخواست برای بکارگیری طراحان شهری حرفه ای و به طور کلی مهارت های طراحی شهری افزایش یافته است (عباس زادگان و وحیدیان، ۱۳۸۸). طراحی شهری به طور ویژه ای بر منظر شهری تاثیر می گذارد و در صورتی که فراینده بھینه، بومی و انعطاف پذیر به کار گرفته شود، موجب ارتقای سطح زیبا شناسی منظر شهری می گردد. از این رو در این بخش و به منظور بررسی، تحلیل و نقد فرآیند طراحی شهری جداره های شهری و شناخت گام های اصلی این گونه فرآیندها به بررسی خیابان احمد آباد شهر مشهد به عنوان یکی از محورهای مهم شهری به لحاظ تاریخی و عملکردی پرداخته شده است. مشهد مقدس دومین کلان شهر مذهبی جهان از هزاره ها و قرون گذشته یادگارهای بس افتخار آفرین از پیشینه ای پربار داشته و این مهم با وجود حرم حضرت علی بن

جدول ۱. مفاهیم کلیدی مورد توجه صاحبنظران حیطه‌ی زیبایی شناختی و طراحی جداره‌های شهری؛ مأخذ: نگارندگان.

ردیف	نام مولف	سال	عنوان کتاب	مفهوم کلیدی
۱	کالن	۱۹۶۱	منظر شهری	تاكید بر نحوه ارتباط نهادها و اتصال و پیوستگی
۲	کامیلوسیته	۱۸۹۳	برنامه‌ریزی شهری بر طبق اصول هنری	طراحی کامل و یکدست
۳	بیکن	۲۰۰۳	طراحی شهرها	اصل شخص ثانی (رابطه میان بناءهای مجاور)
۴	لینچ	۱۹۶۰	سیمای شهر	تمایز یا وضوح نقش با زمینه، سادگی فرم، تداوم میان نهادها
۵	زوکر	۱۹۵۹	شهر و میدان	برقراری نظم و ارتباط میان حجم و جداره ساختمان‌ها
۶	هدمن و یازوسکی	۱۹۸۵	مبانی طراحی شهری	ایجاد وحدت و یکپارچگی از طریق: خط افق ساختمان، تناسب پنجره‌ها و برجستگی‌ها و فروفتگی‌های نما، فرم و شکل کلی بناء فاصله بین ساختمان‌ها، جنس مصالح و پرداخت و بافت نما، الگوی سایه اندازی، مقیاس بنا، سبک معماری
۷	بنتلی و همکاران	۱۹۸۵	محیط پاسخده	وزن‌های افقی و عمودی، خطوط آسمان، جزئیات دیوار همچون مصالح، رنگ و الگوها، تقسیمات پنجره‌ها و درها، اجزا و عناصر همکف
۸	علوی و پور جعفر	۱۳۹۱	ویدئو اکولوژی: بوم شناسی بصری در معماری و طراحی شهری	ارکان نما: احجام؛ تعدد، ترکیب و ابعاد حجم، سطوح: بافت و جنس سطوح، شکل و هندسه، ابعاد، تعدد سطوح و ترکیب آن‌ها اجزا نما: بازشوها، ورودی‌ها: موقعیت قرارگیری، شکل، تعدد و هندسه آن‌ها، خطوط نما: خطوط موجود در سطح، خطوط طبقات، خط بام و خط زمین، ترتیبات و جزئیات معیارهای هماهنگ با بینایی (موثّق بر طراحی جداره‌ها): وضوح، تاکید، نقاط عطف، جزئیات، تنوع عوامل شکل دهنده، کنتراس و تباين در نور و رنگ، وجود لبه‌ها، طبیعی بودن رنگ‌ها و سطوح، خطوط و سطوح نرم و منحنی‌پ
۹	توسلی	۱۳۷۶ ۱۳۷۹ ۱۳۸۸	طراحی شهری بخش مرکزی تهران طراحی شهری خیابان کارگر طراحی شهری هنر نوکردن ساختمانها	نظم، وحدت، ترکیب، هماهنگی، تقارن، تعادل، ریتم، مرکزیت، تقسیمات پنجره، استحکام بصری، همانندی و هم پیوندی، حجم و توده ساختمانی محصور کننده فضای خیابان، ریتم‌های عمودی، ریتم‌های افقی، خط آسمان، ورودی‌ها و پنجره‌ها، تداوم شکلی، توجه به کنج‌ها، توجه به ترکیب اجزا و خطوط نما، هماهنگی در رنگ و مصالح ساختمان‌های موجود، شناسایی نهادهای بازارش
۱۰	پاکزاد	۱۳۸۳	مبانی نظری طراحی شهری	پهنه نما، سطوح شفاف و کدر، سطوح خالی، خطوط نما، کنسول یا پیش‌آمدگی، تالیوها، نورپردازی، گیاهان، کج، خط بنا و خط زمین، فصل مشترک دو نمایابا یکدیگر، رنگ غالب زمینه، جنس مصالح و بافت نهادها، تناسب روزنه‌ها، رعایت الگوی پایه، بدنه و آسمان در طراحی نما به گونه‌ای که از دور و نزدیک قابل فهم و درک باشد.

شکل ۲. موقعیت خیابان احمد آباد در مشهد؛ مأخذ: طرح جامع مهرآزان

.۱۳۸۶

(شريعی)، کوهسنگی و ملک آباد مشهد می‌باشد. این منطقه ۱۶۱۱ هکتار و جمعیت ساکن در آن بر طبق سرشماری سال ۸۰ شمسی ۱۸۰ هزار نفر می‌باشد. این منطقه دارای بازارهای متعدد می‌باشد. محور احمدآباد به جهت نقشی که در سطح شهر ایفا می‌نماید، دارای اماكن تجاری عمدۀ مانند زیست خاور، بازار قسطنطینیه و سلمان با مقیاسهای شهری و منطقه‌ای است. این محور به جهت دارا بودن هر دو نقش تجاری و گردشگری از اهمیت و نقش ویژه‌ای در سطح شهر با توجه به چشم اندازهای ترسیمی بیست ساله بر خوردار است (شکل ۲).

در شرایط کنونی خیابان احمد آباد، به یک محور صرف ترافیکی تبدیل شده است. وجود مراکز درمانی به صورت گستره و همچنین اماكن تجاری وسیع موجب تغییر چهره این معبر شده است. قرار گیری تابلوهای تبلیغاتی و ساختمان‌های تجاری مرتفع با جداره‌های وسیع شیشه‌ای و ناهمانگ با معماری زمینه و همچنین ساختمان‌های مسکونی با معماری‌های ناهمگون، معیارهای زیبایی شناسی این محور را با تهدید جدی مواجه ساخته‌اند. موارد زیر نشان دهنده مهمترین مسائل تاثیر گذار می‌باشند:

مشهد از محورهای قدیمی شهر مشهد است این خیابان در گذر زمان دچار تغییرات و تحولات بسیار بوده که زیبایی‌ها و خاطرات آن همیشه در ذهن مردم باقی می‌ماند. به دلیل اهمیت بسیار این محور، در چند سال اخیر زیباسازی منظر شهری، بهبود وضعیت ترافیکی و بازسازی پیاده روهای آن مورد توجه قرار گرفته است.

۲-۲- فرایند طراحی شهری جداره خیابان احمد آباد مشهد

الف) شناخت

محور خیابان احمد آباد به حد فاصل میدان فلسطین تا میدان شريعی به طول ۲,۵ کیلومتر یکی از محورهای قدیمی شهر مشهد است. تاریخچه محله احمدآباد به سال ۱۳۵۰ هجری شمسی باز می‌گردد. این محله که در ابتدا روستایی به نام احمد آباد بوده، در آغاز قرن ۱۴ شمسی به این نام خوانده شده است. احمدآباد منطقه‌ای که در تقسیم‌بندی شهری در منطقه ۱ واقع شده است، یکی از پر رفت و آمدترین محله‌های شهر مشهد است. خیابان‌های فرعی این خیابان هم‌اکنون به یکی از پر ترافیک‌ترین مراکز پزشکی شهر تبدیل شده‌اند. احمدآباد منطقه‌ای بین میدان تقی آباد

شكل ۳. فرایند مطالعات شهری خیابان احمد آباد مشهد:

ماخذ: مهندسین مشاور آرمانشهر، ۱۳۸۱.

و ارائه راهنمایی تکمیلی و اعمال سیاست‌ها، راهکارها و ارزیابی در عمل انجام می‌گیرد. شکل ۳ نشان دهنده مراحل فرایند طراحی شهری خیابان احمدآباد مشهد می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

همانگونه که در مباحثت گذشته مطرح شد، جداره‌های شهری عضو جدا نشدنی منظر شهر می‌باشند و به طور مستقیم و غیر مستقیم از طریق ادراک بصری بر کیفیت زندگی ساکنین تاثیر می‌گذارند. در مقاله حاضر با بررسی فرایند طراحی پروره ساماندهی جداره‌های شهری خیابان احمدآباد مشهد می‌توان فرایندهای طراحی شهری را به پنج بخش ضروری تقسیم نمود، که بنا به ضرورت و

- تغییر نقش و ماهیت محور از اجتماعی به صرفاً

ترافیکی و عبوری در شرایط موجود؛

- تأثیرگذاری پائین عناصر و کاربری‌های نمادین و

واجدارزش معماری مانند هتل هما، باغ ملک آباد

و...؛

- وجود تقاطع‌های صرفاً ترافیکی ۳ گانه احمد آباد،

ملک آباد و تقی آباد؛

- ساخت و سازهای بی‌رویه و فقدان حضور ضوابط

و مقررات مشخص در نوع معماری، تعداد طبقات و

نمازی‌سازی جداره‌ها؛

- فقدان الگوهای مشخص و هماهنگ طراحی شهری

یکپارچه جداره شهری در طول محور؛

- لزوم اصلاح و تقویت ویژگی‌های کالبدی محور.

(پ) بیانیه چشم انداز

با توجه به سند چشم انداز بیست ساله شهر مشهد

که در آن «مشهد شهری است زیارتی، مذهبی و

سیاحتی، آرامش دهنده، فرح بخش، با اقتصاد

خدماتی و صنایع برتر، مبتنی بر فناوری و با امنیت

مناسب در سطح جهانی» و همچنین از طریق تحلیل

چشم انداز، اهداف، نظرسنجی و مطالعات کلی اولیه

محور وحوزه‌های فرادست بر مبنای ساختاری

و سلسله مراتبی می‌توان به اهم محورهای طراحی

وبرنامه‌ریزی زیر دست یافت:

لزوم تجدید و تقویت نقش سرسبزی محور، لزوم

تکمیل و اصلاح ساختاری نقش تجاری محور، لزوم

ایجاد و تقویت نقش فراغتی - تفریحی محور، لزوم

توجه و برنامه‌ریزی برای نقش توریستی محور، لزوم

اصلاح شرایط ترافیکی وحمل و نقل محور در چشم

انداز مطرح شده محور احمد آباد در آینده، خیابان

شهری پیاده مدار مفرح و سرزنده در سطح شهر

مشهد با نقش تجاری، فراغتی، توریستی، تفریحی

و سیاحتی و نمادین و ساختمانی باشد.

(ت) فرآیند طراحی شهری

با بررسی مطالعات انجام شده فرآیند مطالعاتی

طراحی شهری خیابان احمدآباد در ۴ مرحله

شناسنامه، تدوین برنامه‌ها و سیاست‌ها، تدوین

جدول ۲. مراحل فرایند طراحی شهری پیشنهادی؛ مأخذ: نگارندگان.

مراحل فرایند پیشنهادی	مراحل فرایند طراحی خیابان احمد آباد مشهد
شناخت ویژگی های محیط	طرح مسئله، اهداف کلان، شناخت و تحلیل اولیه، تعیین چشم انداز، تعیین اهداف خرد و کلان
تعیین حوزه نفوذ و مطالعات پایه	انجام شناخت و تحلیل
سیاست گذاری	تعیین سیاست طراحی
اعمال سیاست ها و راهکارهای طراحی	تعیین راهبرد، راهنمای اجرای سیاست و دستورالعمل ها
سنجهش میزان تحقق پذیری طرح و اجرا	ارزیابی طرح و اجرا

ویژگی های خاص هر پروژه بر جزئیات آن افزوده می گردد. در فرایند طراحی پیشنهادی سعی بر آن است تا فرایندی منعطف، بومی و با نگرشی ویژه به مبحث زیبایی شناسی جداره شهری انجام گردد. به عنوان مثال در مرحله شناخت و انجام مطالعات پایه می باشد به بخش های موثر بر مولفه های زیبایی شناسی همچون پیشینه تاریخی معماری، ساختار ادراکی فضایی، الگوهای توسعه شهری در دوره های مختلف و همچنین شناسایی عناصر اصلی طراحی جداره و مهمترین کیفیات طراحی موثر بر آن، توجه نمود. همچنین در مرحله ارائه راهکارهای طراحی می باشد ضوابط کنترل در خصوص طراحی جداره و راهنمایها و دستور کارها مطرح شود و از طریق تکلیف های بالقوه همچون مدل سازی و نمایش بصری و شبیه سازی به ارائه راهکارها و تهیه چارچوب طراحی که مبتنی بر ایجاد انسجام و نظم کالبدی، ایجاد کریدورهای بصری و خوانایی و رویت پذیری نشانه ها و ایجاد الگوهای طراحی جداره شهری و... می باشد، پرداخته شود. در ادامه هر مرحله با جزئیات کامل معرفی می شود. از طریق یک جمع بندی کلی مراحل زیر پیشنهاد می گردد:

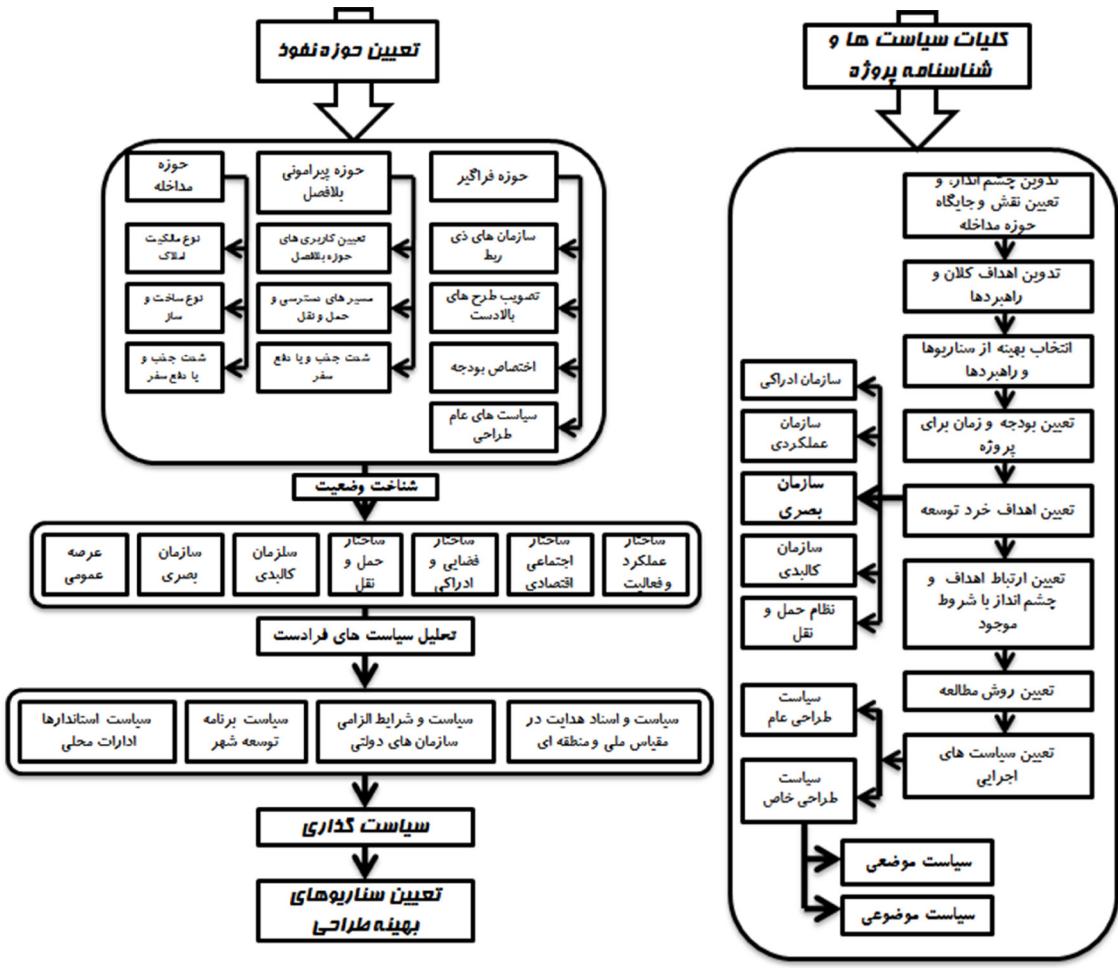
الف) شناخت ویژگی های محیط: اولین مرحله در شروع فرایند طراحی شهری دست یابی به شناخت

کافی و موثر از ویژگی های سایت مورد بررسی می باشد، این بخش را می توان به سه زیر مجموعه دیگر تقسیم نمود: کلیات سیاست ها و شناسنامه پروژه، تعیین حوزه نفوذ، مطالعات پایه. کلیه موضوعاتی که از ابتدای کار باشیستی در نظر گرفته شود و یا از طریق اسناد فرادست به آن دست یافت در حیطه سیاست ها و شناسنامه پروژه قرار می گیرد. مباحثی نظری تعیین چشم انداز، تعیین اهداف خرد و کلان، تعیین بودجه و زمان پروژه، تعیین روش مطالعه و تعیین سیاست های اجرایی (شکل ۴). در فرایند حاضر چشم انداز ارتقای کیفیت زیبایی شناختی جداره های شهری می باشد و اهداف مورد نظر به فراخور نوع پروژه (طراحی، ساماندهی و باز آفرینی، مرمت و...) تعیین می گردد. به عنوان مثال در فرایند بازسازی یک جداره شهری اهداف را می توان در ۴ بخش زیر تقسیم نمود: ۱) حفاظت، به معنای حفظ عناصر با ارزش و موثر بر طراحی همچون ابنيه تاریخی، ۲) افزودن عناصر، کاربری ها، الحالات به منظور بهبود کیفیت کنونی جداره شهری ۳) حذف نارسایی ها و ناسازگاری ها همچون حذف فرسودگی و آلودگی شدید نماها، ترکیب ناهمانگ بناهای مجاور هم و طبقات فوقانی و تحتانی بناها از نظر اندازه، شکل، نسج، رنگ، مصالح، ارتفاع و قدمت و ارزش معماری، ضعف نظم و نسق ساختمان هادر

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۹۵ تابستان ۹۵
No.43 Summer 2016

۱۰۷

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۳ تابستان ۹۵
No.43 Summer 2016

۱۰۸

شکل ۵. فرایند مطالعه حوزه نفوذ؛ مأخذ: نگارندگان.

تفکیک گردند. همانطور که در شکل ۵ مشهود است، این حوزه شامل سه بخش مهم حوزه فراگیر، حوزه پیرامونی و بالافصل و حوزه مداخله می گردد که از نظر محدودیت هایی که بر طرح موردنظر اعمال می کنند قابل توجه می باشند، به عنوان مثال در حوزه فراگیر مواردی همچون عدم همکاری سازمان های ذی ربط (میراث فرهنگی، شهرداری و...) و یا تصویب طرح هایی مانند تعریض معابر که موجب از بین رفتن ساختمان ها و کنج های ارزشمند می گردد، و یا در حوزه بالافصل و مداخله، ساخت و ساز بی ضابطه و ناهمانگ بخش خصوصی، عدم تمایل کسبه به ترک فعالیت های تجاری همچون لوله فروشان، ابزار فروشان که موجب اغتشاش بصری چهره خیابان می گردد، در شکل گیری سیاست

ایجاد چشم انداز و نقاط دید جذاب و...^۴) پرهیز از پیدایش و یا گسترش مشکلات زیبایی شناسی همچون عدم پیروی از ضوابط معین در شکل دهی به نماهای یک جداره شهری که موجب اغتشاش و از دست رفتن هویت و زیبایی نمای شهری در دراز مدت می گردد.

در این مرحله با استفاده از تصاویر و اسناد تاریخی می توان سیر تحولات نما را مشخص نمود و با الگوپردازی از نماهای واجد اهمیت و ساختمان های با ارزش به زمینه ای مناسب جهت طراحی جداره شهری دست یافت. به منظور داشتن تحلیلی صحیح از وضعیت اجتماعی، اقتصادی، ادارکی، کالبدی، بصری و... از محیط مورد مطالعه می باشد حوزه های عملکردی فعالیت به گونه ای صحیح از یکدیگر

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۳ تابستان ۹۵
No.43 Summer 2016

۱۰۹

بطوریکه طراحی شهری جهت آفرینش مکان های شهری مطلوب و ارتقاء کیفیت مکان های موجود همواره نیازمند عمل سنجش کیفیت فضاهای همگانی است. با انجام مرحله شناخت ویژگی های محیط و سنجش وضعیت، مسائل و امکانات محیط شهری کشف، و تعریف شده و ارتباط میان آنها معلوم می گردد. از این رو انجام صحیح این مرحله، شالوده اساسی برای تدوین راه حل های موجه و منطقی را فراهم می آورد.

در این مرحله با استفاده از تکنیک سوات می توان سایت را تحلیل کرد و راهبردهای واقع بینانه برای طراحی جداره شهری با توجه به شرایط حاکم ارائه نمود. تحلیل دقیق وضع موجود این امکان را فراهم می آورد تا عواملی چون اقلیم، الگوی سکونتگاه ها، روند توسعه تاریخی، مشخصه های محیط و... موردازیابی قرار گیرد و با بررسی نوع ساختمان ها و سازه ها عناصر اصلی موثر بر طراحی جداره استخراج گردد، این عوامل که به طور مستقیم بر زیبایی شناسی محیط نیز تاثیرگذارند، عبارتند از: رنگ، نور، تابلوها و سایه بان ها، شکل بام و مصالح، ویژگی های موثر بر حس زیبایی فضاه همچون وحدت، ریتم و تناسب، مقیاس، استحکام بصری، هم پیوندی و... (شکل ۶).

ب) سیاست گذاری: به معنای تدوین اهداف و سیاست های اجرایی و اصول طراحی در جهت شکل دهی به یک فضای شهری می باشد. در این مرحله به تهیه گزینه های پیشنهادی می پردازند. این گزینه ها می بایست خوانا و کاملاً گویای ذهنیت و خلاقیت طراح باشند و کامل ترین و بیشترین اطلاعات مورد نیاز را منتقل کنند. سیاست ها از ضوابط طراحی شهری ریشه گرفته از اهداف، چشم انداز و رویکرد پژوهه مطرح می گرددند.

در این مرحله از فرایند تدوین چارچوب طراحی شهری، بدنه اصلی تصمیم‌سازی و مسیر توسعه پایه گذاری می شود. چشم انداز توسعه و یا بهبود کیفیات زیبایی شناسی جداره های شهری و مجموعه

های موثر بر طرح در مقیاس شهر، ناحیه و یا محله تاثیرگذار می باشند و پتانسیل های طراحی در مقیاس های مختلف شهری را تعیین می کنند. به طور کلی مشخص نمودن حوزه های عملکردی موجب تعیین پژوهه های تاثیرگذار بر طراحی جداره شهری مورد نظر می گردد، برای مثال حضور معماری مدرن در جداره بالا فصل و پیرامونی موجب تغییر روحیه سنتی و بومی و تغییر در نوع نگرش به فضا می گردد، همچنین در راستای تحلیل شرایط وضع موجود به بررسی مطالعات در بخش های مختلف پرداخته می شود. در مطالعات اجتماعی به سبک زندگی ساکنین و نوع بینش و تفکرات و اعتقادات آن ها در زندگی جمعی پرداخته می شود، در فضایی که محرومیت مورد نظر است قطعاً طراحی جداره های گشوده و یا به کارگیری پوشش سبز به جای دیوار مناسب نیست. همچنین در مطالعات اقتصادی نیز بايست به وضع معیشت ساکنین اشاره گردد که در تعیین نوع مصالح مورد استفاده و تزئینات بکار گرفته شده در طراحی مورد توجه قرار می گیرد. دو بعد اجتماعی و اقتصادی در نقش گرفتن ایده های اولیه تاثیر بسزایی دارند، در ادامه با استفاده از مطالعات ادراکی، کالبدی، بصری الگوهای طراحی استخراج می گردد و در طراحی جزئیات و انتخاب نوع سبک طراحی مورد استفاده قرار می گیرد.

- پس از شکل گیری تیم تحقیقاتی و دریافت نظرات کارفرما و مشاوره با مدیران و مردم می بايست سایت مورد نظر مورد ارزیابی واقع گردد و مباحثی که بر رویکرد زیبایی شناختی طرح پیشنهادی و فرایند برنامه ریزی حاصل از آن موثرند مطرح گرددند این موارد می توانند شامل نواحی حفاظت شده، بنهای میراث فرهنگی، حریم ها و قراردادهای ملکی باشد. سپس به اولویت بندی نیازهای سایت می پردازیم و در مرحله بعد سنجش وضعیت انجام می گیرد. این مرحله به همراه مرحله تدوین راه حل جزء مهمترین مراحل یک فرایند طراحی شهری به شمار می آیند.

تدوین می‌گردد. لذا چارچوب سیاست گذاری با ارتقاء ابعاد ماهوی، نقش تعیین‌کننده‌ای در هدایت و شکل‌دهی حوزه‌های شهری و توسعه پایدار آنها به عهده دارد. این مرحله به دو بخش راهنمایی طراحی و راهبردها و الگوهای توسعه تفکیک می‌گردد. راهنمایی‌های طراحی در واقع ضوابط، معیارها و دستور کارهایی هستند که به صورت عمومی و یا ویژه مختص طرح مورد نظر مطرح می‌گردد. راهبردها و الگوهای توسعه مجموعه‌ای از الگوها و طرح‌ها و برنامه‌های اجرایی می‌باشند که با توجه به شناخت کامل و تحلیل درست از موضوع مورد نظر بیان می‌شود. این الگوها می‌توانند شامل الگوی نظام کالبدی توده و فضا، نظام عملکرد و فعالیت، زیبایی سنجی و زیبایی شناسی، معرفی تکنولوژی‌های مرتبط... باشد (شکل ۷؛ مثال زیر نشان دهنده جدول سوات طراحی شده با اهداف ارتقای بعد زیبایی شناسی جداره شهری می‌باشد. نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در دو بعد کالبدی و اقتصادی مطرح شده‌اند، سپس با توجه به ویژگی‌های ذکر شده راهبردهای طراحی در نظر گرفته شده است (جدول ۳).

نقاط قوت
کالبدی: ۱) وجود بنایهای بدههای، بدنه‌های و مجموعه‌های محدوده‌های ارزشمند تاریخی؛ ۲) وجود زمین‌های بایر و ساختمان‌های مخربه عاملی موثر در ایجاد فضاهای باز شهری- اقتصادی؛ ۳) وجود واحدهای فعال اقتصادی؛ ۴) ارزش بالای املاک و اراضی محله به دلیل داشتن ماهیت اقتصادی.

نقاط ضعف
کالبدی: ۱) فرسودگی و آلودگی شدید نماهای ترکیب ناهمانگ باهای مجاور هم و طبقات فوقانی و تحتانی- اقتصادی؛ ۲) بالابودن هزینه نگهداری و نوسازی بنایها؛ ۴) حضور گروه‌های ناهنجار و غیرفعال به لحاظ اقتصادی.

فرصت‌ها

کالبدی: ۱) امکان بهبود وضعیت کالبدی و جلوگیری

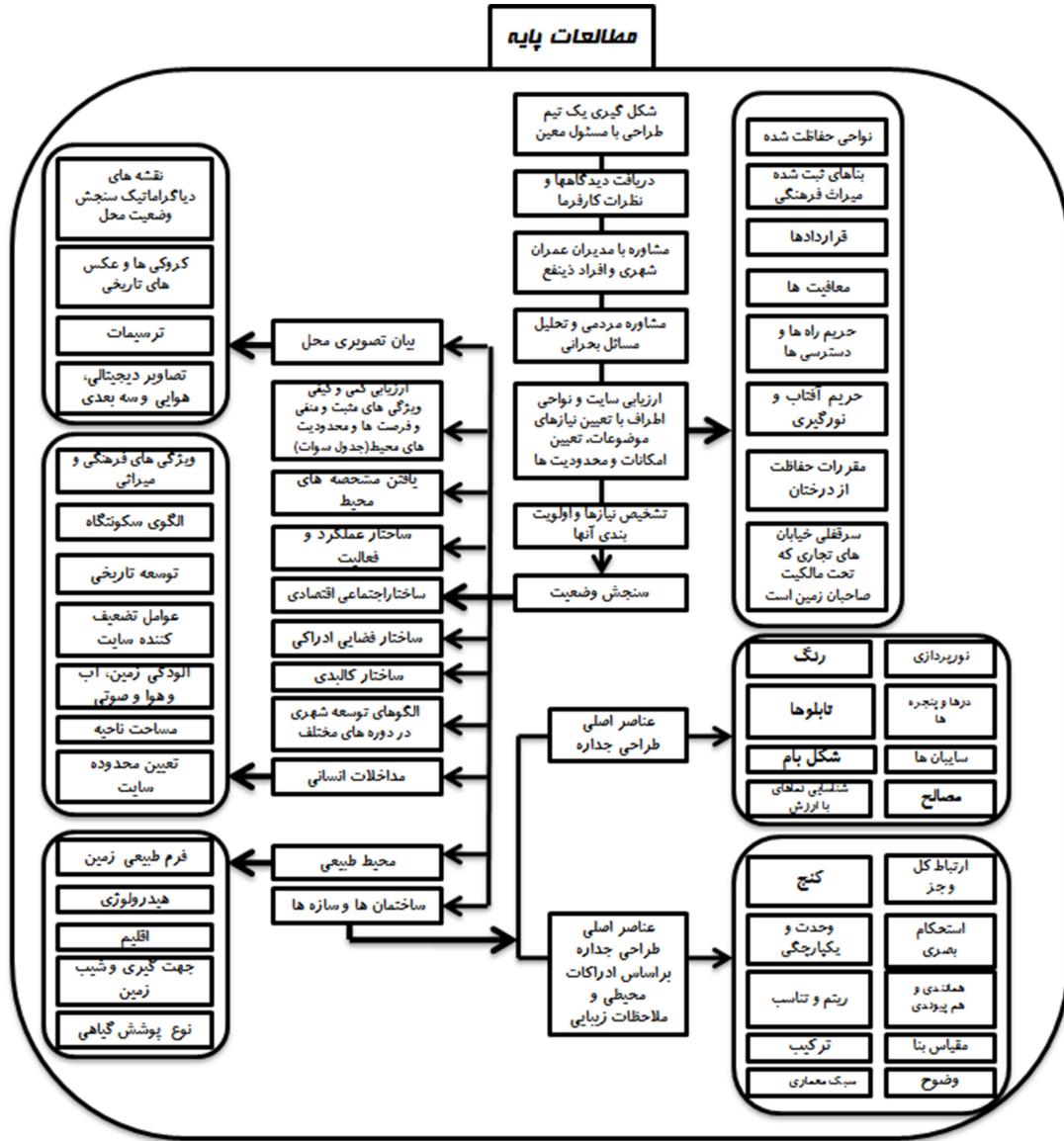
اهداف کلان، ترسیم کننده نقش و محتوای منطقه است که در افق طرح باید به آن دست یافت. بدیهی است راهبردها یا استراتژیها، روش و راه رسیدن به چشم‌انداز با اتکاء به فرصت‌های مکانی موجود در حوزه توسعه همچون وجود بنای هویت بخش با نمای شاخص و یا جداره‌های رها شده، است. پ) تعیین سناریوهای بهینه طراحی: پس از ارائه ی گزینه‌های طراحی با توجه به اهداف و چشم‌انداز طرح، سیاست‌های فرادست و بررسی مولفه‌ای همچون ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و... و همچنین میزان مطابقت با درخواست مردم و مسئولین و کارفرما گزینه بهینه انتخاب می‌گردد. بدین منظور با بررسی نقاط قوت، ضعف و فرصت و تهدید هریک از گزینه‌ها می‌توان به چشم‌انداز وسیع تری از گزینه‌های موجود دست یافت و با تعیین دقیق نوع نگرش طراحی، سناریوهای طراحی شهری را مشخص نمود، برای مثال مواردی چون طراحی جداره شهری مطلوب در جهت بهبود نمای خیابان با استفاده از بازدیدهای محلی، انجام برداشت‌ها و تحلیل آن‌ها و استخراج گزینه‌ها و معیارهای طراحی و یا تغییر حجم و ارتفاع ساختمان‌های موجود در جداره شهری و همچنین طراحی بلوک‌ها واستفاده از فضاهای مخربه و فرسوده به عنوان پتانسیل طراحی نمونه‌هایی از سناریوهای مختلف طراحی جداره‌های شهری با رویکردهای مرمت، بازسازی، نوسازی... می‌باشند. البته انتخاب یک سناریوی طراحی به معنای نهایی بودن آن نیست بلکه پس از بررسی میزان سنجش میزان تحقق پذیری که در مراحل بعد توضیح داده خواهد شد در صورتی که از معیارهای مورد نظر فاصله بگیرد، گزینه‌های طراحی دیگری می‌باشد مطرح گردد و مجدداً مورد ارزیابی قرار بگیرند.

ت) اعمال سیاست‌ها و راهکارهای طراحی: مجموعه سیاست‌های طراحی جهت ارتقاء کیفیت محیط‌های در حال تحول و شکل‌گیری است و این محتوی به لحاظ ماهیت و مرحله توسعه یافته‌گی حوزه مداخله

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۳ تابستان ۹۵
No.43 Summer 2016

۱۱۱

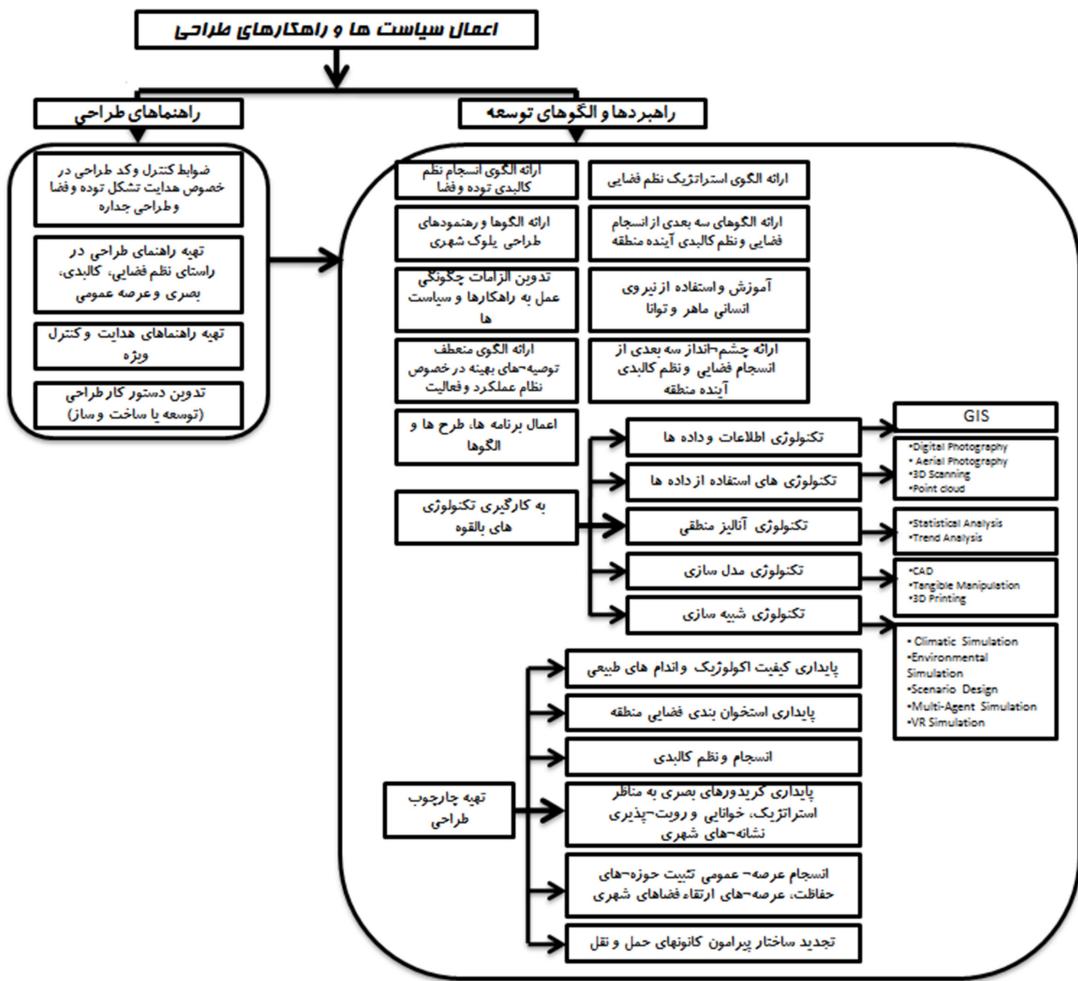

از فرسودگی آن؛ ۲) داشتن دسترسی مستقیم به مسیر های مترو و پایانه های شهری- اقتصادی؛ ۳) تأثیر احداث شبکه مترو بر ارتقای مزیت نسبی منطقه برای استقرار فعالیت های اقتصادی فرامنطقه ای؛ ۴) وجود راسته ها و مجتمع های فعالیتی متعدد دارای رده عملکردی شهری.

تهدیدها

کالبدی: ۱) افزایش پیدا کردن تراکم جمیعتی در محله به علت ساخت و سازهای مسکونی در زمین های خالی و مخربه موجود در محل؛ ۲) طرح تعریض خیابان که موجب تخریب ساختمان های

با ارزش می گردد؛ اقتصادی: ۳) گسترش تدریجی کاربری های فعالیتی غیرمجاز به محدوده کاربری مسکونی؛ ۴) امکان بروز خسارت های جانی و مالی در اثر حوادث طبیعی و زلزله، به دلیل فرسودگی بافت. ۵) سنجش میزان تحقق پذیری طرح: چگونگی تحقق پذیری طرح حاوی موضوعاتی همچون ساختار تشکیلاتی مدیریت عمران شهری، فرست های مشارکت مردم و جایگاه پایداری اقتصادی و حضور بخش خصوصی و مشارکت منابع اعتباری و سرمایه گذاری های جهانی در تحقق اهداف توسعه و راهبردهای ارتقاء و دستیابی به آن است و شامل

شکل ۷. اعمال سیاست ها و راهکارهای طراحی؛ مأخذ: نگارندگان.

دریس شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۳ تابستان ۹۵
No.43 Summer 2016

۱۱۲

پس از بررسی و اجرای مراحل ذکر شده در صورت نداشتن بازدهی مطلوب و نرسیدن به معیارهای مورد نظر می باشد طرح ها و برنامه ریزی های جدیدی با تجدید نظر در برنامه های موجود انجام گیرد و در صورت نیاز به انتخاب گزینه های طراحی جدید باید فرایند طراحی بار دیگر مورد بازنگری قرار گیرد.

منابع و مأخذ
 - آتشین بار، محمد، (۱۳۹۱) زیبایی شناسی منظر خیابان های تهران، نشریه منظر ۱۹-۱۲: ۱۹-۱۲.
 - بنتلی، ایین، آلن الک، پال مورین، سومک گلین، گراهام اسمیت، (۱۳۸۹) محیط های پاسخده، مصطفی بهزادفر، تهران: انتشارات دانشگاه علم و

مراحل زیر می باشد:

- تدوین مکانیزم مشارکت و تحقق پذیری مشارکت مردمی و بخش دولتی، عمومی و خصوصی در تهییه و اجرای برنامه؛
- تدوین توصیه های چگونگی تامین منابع مالی براساس پتانسیل های اقتصادی؛
- توصیه ساختار تشکیلاتی تحقق پذیری طرح فرصت های ویژه توصیه چگونگی بهره گیری در حیطه عمومی؛
- بررسی نتایج، میزان موفقیت ها و شکست ها؛
- تدوین برنامه اولویت بندی اقدامات اجرایی (شکل ۸).

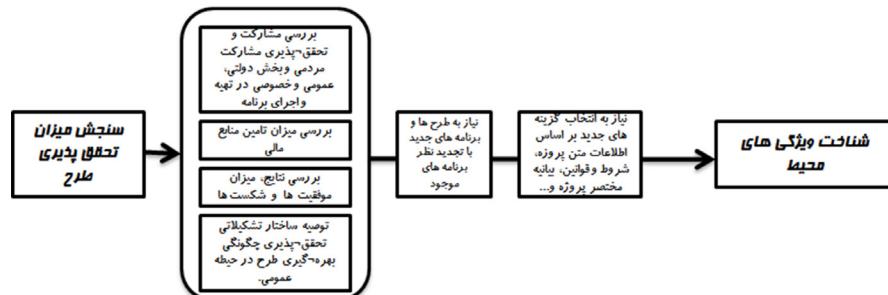
جدول ۳. جدول سوات (ارائه راهبردهای طراحی؛ مأخذ: نگارندگان).

	Opportunity	Strength				Weakness			
		۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴
۱	استفاده از ارزشمند بنایی های شهروی با نوسازی و نوسازی پارکینگ	تبدیل باغت فرسوده به باغات با پوشش شهروی و نوسازی باغت فرسوده	استفاده از محل در ادامه بخش های نوسازی باغت فرسوده	سرمایه گذاری در بخش اقتصادی و تبدیل زمین های با پوشش به قابلیت های اقتصادی	تغییر فضای ساختمانی با توجه به معابر ایستگاه های گشته از ساختمان های از رشد موجود	اعطای وام نوسازی جهت توسیع هریشه های جمعیت غیرفعال در مور نوسازی	تبلیغ نمایشگاهی با توجه به معابر ایستگاه های گشته از ساختمان های از رشد موجود	اعطای وام نوسازی جهت توسیع هریشه های جمعیت غیرفعال در مور نوسازی	تبلیغ نمایشگاهی با توجه به معابر ایستگاه های گشته از ساختمان های از رشد موجود
۲	پیاده مدار مددون میدان و اجتاد	پارسازی بنایی های فرسوده و فاضی شهری اطراف بنای مسکونی درون شهری با پشت تراویخی و بسیگاه	جاذبه ایجاد های اقتصادی در میز خودت به ست ساختگاه منزو	باکسازی نمای ساختمان ها و استفاده فاضی موجود جهت حذب گردشگران و ارتقای سطح اقتصادی	تغییر فضای ساختمانی با توجه به قواعد و استانداردها منسق در ادامه	تبلیغ نمایشگاهی با توجه به معابر ایستگاه های گشته از ساختمان های از رشد موجود	تبلیغ نمایشگاهی با توجه به معابر ایستگاه های گشته از ساختمان های از رشد موجود	تبلیغ نمایشگاهی با توجه به معابر ایستگاه های گشته از ساختمان های از رشد موجود	تبلیغ نمایشگاهی با توجه به معابر ایستگاه های گشته از ساختمان های از رشد موجود
۳	جذب بازدید کنگره ای و ارتقای سطح اقتصادی از طریق حلقه ای به از رشد تاریخی	تبدیل زمین های با پوشش متغیر ای که در ارتباط با جاذبه ای با حفظ در مورد فضای باز جاز	ایجاد و احدهای اقتصادی متغیر ای که در ارتباط با جاذبه ای با حفظ در مورد وجود باشد	استفاده از زمین های با ارزش اقتصادی که بازیزی های متغیر ای	ایجاد و احدهای تجاری فقال با توجه به اصل احداث منزک تجارتی و پرداختن به نمای آنها	کارآفرینی از طبق ساخت و احدهای تجاری	ایجاد و احدهای تجاری فقال با توجه به اصل احداث منزک تجارتی و پرداختن به نمای آنها	ایجاد و احدهای تجاری فقال با توجه به اصل احداث منزک تجارتی و پرداختن به نمای آنها	ایجاد و احدهای تجاری فقال با توجه به اصل احداث منزک تجارتی و پرداختن به نمای آنها
۴	تغییر کاربری بنایی امال کاربری های پاسخگویی به بنایی بنایی تاریخی حمل	برقراری ارتباط میان فرساده و در جهت پاسخگویی به بنایی بنایی تاریخی حمل	تبدیل خیابان مربوطه به باشندگان و اقتصادی محروم باز و ساز	تغییر کیفیت نماها جهت جذب مردم شهر	ایجاد فضاهای جهت تحصیل فضایی های اصاله مسکونی پلاک لهمه ای وارد سازه	ایجاد موقعیت های تهری و پوشت کاشش هریشه های نوسازی	ایجاد موقعیت های تهری و پوشت کاشش هریشه های نوسازی	ایجاد موقعیت های تهری و پوشت کاشش هریشه های نوسازی	ایجاد موقعیت های شعلی
Threat	۱	اعمال ضوابط قانونی در جهت تثبیت جمهوری	حفظ زمین های خالی به فاضی های شهروی پیش از حد و مترادم	تبدیل ملایم ملایم گرفتن تخفیف های ملکان قدیمی محوطه و...	تعریف استانداره جهت نمایشگاه ساختمان های گوشه و کوئین دید و قدم	اعمال مقصرات در امر ای که به بسته از نهادهای مدنی شده صورت گیرد	استفاده از جمهوری غیرفعال جهت توسعه پیارک های شهر به منظور حفظ فناهای باز	استفاده از جمهوری غیرفعال جهت توسعه پیارک های مسکن و افزایش ملایم ساخت و سازهای جدید در فناهای باز	استفاده از جمهوری غیرفعال جهت توسعه پیارک های مسکن و افزایش ملایم ساخت و سازهای جدید در فناهای باز
	۲	لیت آثار ارزشمند نایابی فضاهای شهری و معلمات از تخریب آنها	ایجاد فضاهای شهری و تبدیل آن به محور پیاده دار	حفظ اسلام از ایجاد سواره و ساخت محور پیاده که پاسخگوی نیاز و احدهای تجاری های موردنیاز محل	اعمال ایجاد و ایجاد محور پیاده در جهت لحوظ اقتصادی با ایجاد کاربری های موردنیاز محل	اعمال ایجاد و ایجاد محوطه ساختمانی جهت کاهش آلودگی سطوح نما	لیت تهاتی ایجاد خصوصی جهت نوسازی بابت و دریافت از محل در اینمهای دولت	لیت تهاتی ایجاد خصوصی جهت نوسازی بابت و دریافت از محل در اینمهای دولت	لیت تهاتی ایجاد خصوصی جهت نوسازی بابت و دریافت از محل در اینمهای دولت
	۳	اعمال کاربری های فرهنگی	اعمال کاربری های موردنیاز نایابی زمین های با پوشش فرهنگی از تحریم قطع	اعمال ایجاد و ایجاد نایابی زمین های با پوشش فرهنگی از تحریم قطع	اعمال ایجاد و ایجاد نایابی زمین های با پوشش فرهنگی از تحریم قطع	اعمال ایجاد و ایجاد نایابی زمین های با پوشش فرهنگی از تحریم قطع	ایجاد موقعیت های بهماری مجدد اینبهی به منظور فضای های شعلی مسکونی به آن مناسب	ایجاد موقعیت های بهماری مجدد اینبهی به منظور فضای های شعلی مسکونی به آن مناسب	ایجاد موقعیت های بهماری مجدد اینبهی به منظور فضای های شعلی مسکونی به آن مناسب
	۴	مقام سازی بنایی از رشد	پاسخگویی محدوده مورد مقابلة از ساختمان های فرساده	در نظر گرفتن تسبیلات مورد زمین شرایط بحران در و احدهای تجارتی مترادم	بافت جهت ایجاد تعامل نایابی سازی و استخدام طريق ایجاد تعامل نایابی نایابی ساختمان های	اعمال ایجاد و ایجاد نایابی سازی و استخدام طريق ایجاد تعامل نایابی نایابی ساختمان های	در نظر گرفتن محبودت های از نفعی و ساخت و ساز مکان و افزایش ملایم	اموزش مدیریت بهرمان و ایجاد جمعیت ایندیارسان	صنعت ایران.

شکل ۸. سنجش میزان تحقق پذیری طرح؛ مأخذ: نگارندگان.

طراحی شهری، تهران: شهری.

- بیکن، ادموند، (۱۳۸۶) طراحی شهرها، فرزانه، (۱۳۹۱)
- پور جعفر، محمدرضا، مریم علوی بالمعنى، (۱۳۹۱)
- ویدئواکولوژی: بوم شناسی بصری در معماری و طاهری، تهران: شهری.
- پاکزاد، جهانشاه، (۱۳۸۲) پدیدارشناسی نمای ساختمان های مسکونی و سیر تکوینی توقعات از آن، نشریه هنرهای زیبا ۱۴: ۹۱-۱۰۲.
- پاکزاد، جهانشاه، (۱۳۸۲) عناصر و کیفیتهای منظریک فضای شهری، نشریه آبادی ۳۸: ۱۱۵-۱۲۶.
- پاکزاد، جهانشاه، (۱۳۸۵) مبانی نظری و فرآیند مرکزی تهران، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات

- اساس نقد، تفسیر و فهم آثار هنری، نشریه باغ نظر ۸۸-۶۹ : ۵
- نقی زاده، محمد، بهادر زمانی، اسلام کرمی، (۱۳۸۹) ملاحظات فرهنگی در شکل دهی به نماهای شهری با تکیه بر ساختار نماهای شهری ایرانی در دوران اسلامی، هویت شهر ۷ : ۶۱-۷۴.
- ویتیک، آرنولد، (۱۳۸۵) مبانی زیبایی شناسی در محیط شهری، جواد مهدیزاده، نشریه جستارهای شهرسازی ۱۷ و ۱۸ : ۲۸-۳۹.
- توسلی، محمود (۱۳۷۶) قواعد و معیارهای طراحی شهری، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
- توسلی، محمود (۱۳۷۹) طراحی شهری خیابان کارگر، تهران: شرکت عمران و بهسازی شهری.
- توسلی، محمود (۱۳۸۸) طراحی شهری هنر نو کردن ساختار شهر، تهران: دانشگاه تهران.
- چرمایف، سرگئی ایوان، کریستوفر الکساندر، (۱۳۷۶) عرصه‌های زندگی جمعی و زندگی خصوصی به جانب یک معماری انسانی، منوچهر مزینی، تهران: دانشگاه تهران.
- ذکاوت، کامران، (۱۳۸۴)، معماری خیابانی و هویت سیمای شهری در ایران، نشریه دانش نما ۱۰۲ : ۱۲۸-۱۳۹.

- عباس زادگان، مصطفی، ریحانه وحیدیان، (۱۳۸۸) راهبرد طراحی فرایند محور و محصول محور کیفیت های محیط شهری، نشریه باغ نظر ۱۲ : ۳-۱۶.
- غفاری سده، علی، (۱۳۷۱) مبانی طراحی فضاهای متواالی در معماری شهری، نشریه صفو، شماره ۸ : ۸-۷-۶.
- مهدیزاده مهر، فرج، (۱۳۸۲) میدان توپخانه تهران، تهران: پیام سیما.

- متولی، مسعود، (۱۳۸۹) بررسی و سنجش کیفیت زیبایی در منظر شهری بر اساس مفهوم دیدهای متواالی (نمونه موردی مسیر گردشگری دارآباد تهران)، فصلنامه آرمانشهر، شماره ۵ : ۱۲۳-۱۳۹.
- محمدزاده مهر، فرج، (۱۳۸۲) میدان توپخانه تهران، تهران: پیام سیما.
- مدنی پور، علی، (۱۳۷۹) طراحی فضای شهری، فرهاد مرتضایی، تهران: شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری.

- مطلبی، قاسم، (۱۳۸۰) روان شناسی محیطی دانشی نو در خدمت معماری و طراحی شهری، شماره ۱۰، ۵۲-۶۷.

- مهدیزاده، جواد، (۱۳۸۵) زیباشناسی در طراحی شهری، نشریه جستارهای شهرسازی ۱۷-۱۸ : ۸-۲۷.
- نوروزی طلب، علیرضا، (۱۳۸۷) نظریه فرمان،